

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

6 Vtrum actus habeat speciem boni, vel mali ex fine.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

in se quamvis siema
lum homini secundum
rationem: sicut
forma mortui est
quoddam ens, & bo
num in se, quamvis
sit malum utro. Est
itaq; inultitudo actus,
& habitus secundum
suam speciem mora
lem, formaliter ens
positivum, & contra
rium inultitudo: nec ex
hoc sequitur, qd ma
lum sit natura aliqua,
aut ens. Sed equivo
catio accidit hic ob
scuritatem parit. Ma
lum enim equivo
cum est ad malum ue
re & proprie, & ad
malum genus, diffe
rentias, & species mo
ralium. Pro quo no
ta, quod malum ab
solute loquendo, si
gnificat privatione
boni debiti, quando
sicut & c. Malum au
tem in moralibus, qd
que significat priva
tionem boni secun
dum rationem debi
ti, quando, sicut & c.
actui humano, uel
habitu. Quandoq;
autem significat ens
contrarium actui, uel
habitu humano bo
nitate qd inter signifi
catione mali in mora
lib. & absolute, hoc
interest, qd malum ab
solute, formaliter est
nihil: denominatiue
autem est ens. In mo
ralibus autem, malum,
quod est pars subie
ctiva mali in commu
ni, eodē modo se ha
bet, sicut quod for
maliter est nihil, de
nominatiue uero est
ens, sed prater hoc in
moralibus etiam ip
sum ens formaliter
contrarium actui, uel
habitu bono mora
liter, uocatur malum
secundum suam spem.
ubi manifeste patet
equiuocatio. Est igitur
in moralibus, malum
dupliciter. Priuatiue
ue: & hoc est simpli
citer & formaliter
malum, quod est ni
hil, cuius Deus non
est autor: & contra
rie, & hoc est i se bo
num, & est a Deo: qua
uis priuatio sibi an
nexa, a nullo foret
se, sicut nec potestas
peccandi quo ad pri
uatiuum. Sed de hoc
alias. Ad propositum
sufficit hac intellexit
se, & cum his eorum
radicem. I. quod qd
nullus operatur aspi
ciens ad malum, oportet
in malo actu uo
luntatis inueniri bo

sicut supra dictum est. * vñ oportet qd aliqua differentia obiecti fa
ciar diuersitatē speciei in actibus.
Est autē considerandum, qd aliqua
differētia obiecti facit dīam sp
eciei in actibus, secundū quod re
ferūtur ad unū principii actiū,
quod non facit differentiam in
actibus, secundū quod referūtur
ad aliud principium actiū: quia
nihil quod est per accidens, con
stituit speciem, sed solum qd est per
se. Potest autē aliqua differentia
obiecti esse per se in comparatione
ad unum principium: & pacci
dens in comparatione ad aliud:
sicut cognoscere colorem, & so
num, per se differunt per cōpara
tionem ad sensum, non autem p
comparationē ad intellectum. In
actibus autē, bonum & malū di
citur per comparationē ad rōnē:
quia ut Dion. dicit 4. c. de di. no. *
Bonum hominis est secundū rati
onē esse, malum autē quod est
prater rōnem. Vnicuiq; n. rei est
bonum, quod conuenit ei secundū
formā suā: & malum, quod
est ei prater ordinem suae formae.
Patet ergo qd differentia boni, &
mali circa obiectum considerata,
comparatur per se ad rōnem, sci
licet secundū quod obiectū est
ei conueniēs, uel nō conueniēs.
Dicuntur autē aliqui actus huma
ni, uel morales, s. m quod sunt a rati
one. Vnde manifestū est, qd bonū
& malum diuersificāt ipēm
in actibus moralib. differentia: n.
per se diuersificāt speciem.

AD PRIMVM ergo dicēdū,
quod etiā in rebus naturalib. bo
num & malū, quod est secundū na
turā, & contra naturam, diuersifi
cāt speciem naturae. Corpus n. mor
tuum, & corpus uiuum, nō sunt
eiusdē speciei: & similiter bonū,
inquātum est secundū rōnem: &
malum, inquātū est prater ratio
nem, diuersificāt speciem moris.

AD SECUNDVM dicēdum,
quod malum importat priuatio
nē non absolūtā, sed consequētē
talem potentiā. Dicitur n. malus
actus secundū suā speciem, nō ex
eo quod nullum habeat obiectū,
sed quia habet obiectum non cō
ueniens rationi, sicut tollere alie
na: unde inquātū obiectū est ali
quid positiuē, potest constituere
speciem mali actus.

AD TERTIVM dicēdū, qd actus
cōiugalis, & adulteriū, s. m qd cō
parātur ad rōnem, differunt sp
ecie, & habēt effectus specie diffe
rentes: quia unum eorum merc
tur laudem & premium, aliud ui
tuperium & penā. Sed secundum
quod comparantur ad potentiā

A generatiuam, non differunt specie: & sic habent unum effectum secundum speciem.

AD QUARTVM dicendū, quod circumstantia quandoque tumitur, ut differentia essentialis obiecti, secundum quod ad rōnē cōparatur: & tūc pot dare speciem actui morali. Et hoc oportet esse, quādoque circumstantia trāsmutat actum de bonitate in malitiam: non enim circumstantia faceret actum malum, nisi per hoc, quod rationi repugnat.

ARTICVLVS VI.
Vtrum actus habeat speciem boni, uel mali ex fine.

AD SEX TVM sic proceditur. Vi
detur quod bonum & malum, quod est ex fine, nō diuersificāt speciem in actibus. Actus n. habēt speciem ex obiecto: sed finis est prater rationē obiecti. ergo bonum & malum, quod est ex fine, non diuersificāt speciem actus.

¶ 2 Prater Id quod est p accidens, non cōstituit speciem, ut dictum est: sed accidit alicui actui quod ordinetur ad aliquē finē, sicut qd aliquis det elemosynā pp inanē gloriam: ergo secundum bonū, & malum, quod est ex fine, non diuersificāt actus s. m speciem.

¶ 3 Prer. Diuersi actus secundum speciem, ad unū finē ordinari possunt: sicut ad finem inanis gloriae ordinari possunt actus diuersarū uirtutum, & diuersorū uitiorū. non ergo bonum & malū, quod accipitur secundum finem, diuersificāt speciem actuum.

SED CONTRA est, quod supra ostēsum est, * quod actus humani habent speciem a fine: ergo bonum & malum, quod accipit s. m finem, diuersificāt speciem actuum.

RESPON. Dicendum, quod aliqui actus dicuntur humani, inquātum sunt uoluntarij, sicut sū praedictum est. * In actu autē uoluntario inuenitur duplex actus, scilicet actus interior uoluntatis, & actus exterior: & uterque horum actuum habet suū obiectū. Finis autē proprie est obiectū interioris actus uoluntarij: id autē circa qd est actio exterior, est obiectum eius. Sicut igitur actus exterior accipit speciem ab obiecto, circa quod est: ita actus interior uoluntatis accipit speciem a fine, sicut a proprio obiecto. Id autem, quod est ex parte uoluntatis, se habet ut formale ad id, quod est ex parte exterioris actus: quia uoluntas utitur membris ad agen

Prima Secundae Sancti Thomae.

num aliquid uerū, uel apparens, cū priuatione bonitatis alius spectantis ad rectam rationem. Et pro quanto actus ille ad bonum fertur, speciem sortitur positivam, ex qua dicitur malus contrarie: pro quanto uerō priuationem bonitatis debita habet annexam est malus priuatiue. In eodē art. notato. responsione ad 4. ut coniungas eam doctrinā penultimā, & uleat.

Super Quaestiois de emacōtione. Ar. VI.

IN 6. ar. eiusdem q. 18. dubium est circa illa uerba in corpore articuli. Finis proprie est obiectū interioris actus uoluntarij. Videtur n. hoc esse falsum. Nā obiectum electionis manifestē est id, qd est ad finē: immo in hoc distinguit a uolitione & intentione, ut superius patet, & in 3. l. th. Et eadem difficultas est de cōsensu & usu, de quibus dictum est, quod sunt respectu eius, quod est ad finem.

¶ Ad hoc dicitur, qd obiectū formale omnis actus uoluntatis est finis, eo quod est ē ratio boni quae sunt ad finem. unde author ad insinuadā hanc formalitatem, obiecti, appositū ly proprie, dicens, Finis autem proprie: & hoc in sequentibus pra oculis habendum est.

¶ In responsione, ad secundum eiusdem articuli congrega diligenter uerba litera, ut euadas difficultates. Non n. dicitur in litera, qd soli actui exteriori accidit ordinari in talem finem: hoc enim esset falsum. Potest namque etiam interiori uoluntatis actui accedere ordo in talem finē, ut patet in odiente Deum propter cōsequendum regnū, uel aliquid huiusmodi: sed dicitur in litera quod talis ordo non accidit interiori actui uoluntatis qd parat ad exteriorē, ut formale ad materiale: ita qd nō omni actui interiori deneget hanc accidentem litatem:

q. 7. artic. 3.
parte 4. q. 1. artic.
Mal. ad 5. & u. cor.
par. 4. inter mediu & u. ncu.
ex. 10. q. 1. artic. 3.
q. 1. artic. 3.
q. 1. artic. 1.

litatem: sed illi q habet se ad exteriorē, ut formale. Ille actus autem qui se hēt, ut formalis (ut iam determinatum est superius) est actus imperans: quādo aut ipse actus interior uoluntatis ordinat ad aliū finem, tunc se habet ut actus imperatus: & in eundē incidit ordinē cum actū exteriori. Habet igit, & hoc prae oculis, ut intelligas in hoc tractatu, actus interioris uoluntatis nomine, ipsum, non ut imperatum, sed uel secundum se uel imperantem: sic enim contra exteriorē distinguitur.

* c. s. paulo post princ. tom. 5.

In corp. & q. i. ar. 1.

dum, sicut instrumentis. neque actus exteriores habent rōnē moralitatis, nisi in quantum sunt uoluntarij. Et ideo actus humani speciei formaliter consideratur secundum finem, materialiter autē secundum obiectum exterioris actus. unde Philosophus dicit in 5. Eth. * Quod ille qui furatur, ut committat adulterium, est per se loquendo, magis adulter quam fur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod finis habet rationem obiecti, ut dictum est.*

AD SECUNDVM dicendum, quod ordinari ad talem finē, etsi accidat exteriori actui, non tamē accidit actui interiori uoluntatis, qui comparatur ad exteriorē, sicut formale ad materiale.

AD TERTIVM dicendum, quod quando multi actus speciei differētes ordinantur ad unum finem, est quidem diuersitas speciei ex parte exteriorum actuum, sed unitas speciei ex parte actus interioris.

ARTICVLVS VII.

Utrum species, quae est ex fine, contineatur sub specie, quae est ex obiecto, sicut sub genere, uel e conuerso.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videt, quod species bonitatis, quae est ex fine, contineatur sub specie bonitatis, quae est ex obiecto, sicut species sub genere: puta, cum aliquis uult furari, ut det elemosynam. Actus enim habet speciem ex obiecto, ut dictum est: sed impossibile est, quod aliquid continetur in aliqua alia specie, quae sub propria specie non continetur: quia idem non potest esse in diuersis speciebus non subalternis: ergo species, quae est ex fine, continetur sub specie, quae est ex obiecto.

a. s. q. 11. ar. 1. ad 2.

* ar. p. r. c. & 2a & q. 1. ar. 3

¶ 2 Præ. Semper ultima differentia constituit speciem specialissimam; sed differentia, quae est ex fine, uidetur esse posterior, quam differentia, quae est ex obiecto, quia finis habet rationem ultimi: ergo species, quae est ex fine, continetur sub specie, quae est ex obiecto, sicut species specialissima.

¶ 3 Præ. Quāto aliqua differētia est magis formalis, tantō magis est specialis: quia differentia comparatur ad genus, ut forma ad materiam: sed species, quae est ex fine, est formalior ea quae est ex obiecto, ut dictum est. * ergo species, quae est ex fine, continetur sub specie, quae est ex obiecto, sicut species specialissima sub genere subalternō.

arti. 6. huius quest.

SED CONTRA. Cuiuslibet generis sunt determinatae differentiae: sed actus eiusdem speciei ex parte obiecti, potest ad infinitos fines ordinari: puta, furtum ad infinita bona, uel mala: ergo species, quae est ex fine, non continetur sub specie, quae est ex obiecto, sicut sub genere.

RESPONDEO. Dicendum, quod obiectum exterioris actus dupliciter potest se habere ad finem uoluntatis. Vno modo, sicut per se ordinatum ad ipsum; sicut bene pugnare, per se ordinatur ad uictoriam. Alio modo per accidens, sicut accipere rem alienam, per accidens ordinatur ad dandum elemosynam. Oportet autem, ut Philosophus dicit in 7. Metaph. * quod differentiae diuidentes aliquod genus, & constituentes speciem illius generis, per se diui-

sex. 43. to. 3.

dant illud; si autem per accidens, non recte procedit diuisio; puta, si quis dicat, Animalium aliud rationale, aliud irrationale; & animalium irrationale, aliud alarum, aliud non alarum. Alarum enim, & non alarum, non sunt per se determinatiua eius quod est irrationale. Oportet autem sic diuidere, Animalium aliud habens pedes, aliud non habens pedes, & habentium pedes, aliud habet duos, aliud quatuor, aliud multos: haec enim per se determinant priorem differentiam. Sic igitur quando obiectum non est per se ordinatum ad finem, differētia specifica, quae est ex obiecto, non est per se determinatiua eius quod est ex fine, nec e conuerso. Vnde una istarum specierum non est sub alia: sed tunc actus moralis est sub duabus speciebus, quasi disparatis. unde dicimus quod ille qui furatur, ut mœchetur, committit duas malitias in uno actu. Si uero obiectum per se ordinatur ad finem, una dictarum differentiarum est per se determinatiua alterius: unde una istarum specierum continebitur sub altera. Considerandum autē restat, quae sub qua. Ad cuius euidentiam primō considerandum est, quod quāto aliqua differentia similitur à forma magis particulari, tantō magis est specifica. Secundō, quod quāto agens est magis uniuersale, tantō ex eo est forma magis uniuersalis. Tertio, quod quāto aliquis finis est posterior, tantō respondet agenti uniuersaliori. Sicut uictoria, quae est ultimus finis exercitus, est finis intētus à summo duce: ordinatio autem huius aciei, uel illius, est finis intētus ab aliquo inferiorum ducum. Et ex istis sequitur, quod differentia specifica, quae est ex fine, est magis generalis: & differentia quae est ex obiecto per se ad talem finem ordinato, est specifica respectu eius. Voluntas enim cuius proprium obiectum est finis, est uniuersale motuum respectu omnium potentiarum animae, quarum propria obiecta, sunt obiecta particularium actuum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod secundum substantiam suam non potest aliquid esse in duabus speciebus, quarum una sub altera non ordinat. Sed secundum ea, quae rei adueniunt, potest aliquid sub diuersis speciebus contineri. Sicut hoc ponum secundum colorem continetur sub hac specie. scilicet albi: & secundum odorem, sub specie bene redolentis. Et similiter actus, qui secundum substantiam suam est in una specie nature, secundum conditiones morales superuenientes, ad duas species referri potest, ut supra dictum est.*

AD SECUNDVM dicendum, quod finis est postremum in executione, sed est primum in intentione rationis, secundum quā accipiuntur moralium actuum species. AD TERTIVM dicendum, quod differentia comparatur ad genus, ut forma ad materiam, in quantum facit esse genus in actu: sed etiam genus consideratur, ut formalis specie (secundum quod differentia comparatur ad genus, ut forma ad materiam) in quantum facit esse absolutius, & minus contractum. unde & partes definitionis reducuntur ad genus cause formalis, ut dicitur in libro Phisicorum. * & secundum hoc, genus est causa formalis speciei: & tantō erit formalius, quāto communius.

q. 1. ar. 1. ad 1.

li. 2. text. com. 1.

ARTICVLVS VIII. Utrum aliquis actus sit indifferens secundum suam speciem.

¶ Super Quæstionibus decimo octaua. Articulus octauus & nonum.

AD OCTAVVM sic procedit. Videtur, quod non sit aliquis actus indifferens secundum suam

¶ Circa octauum, & nonum præcipue articulum, dubium occurrit de illa conditionali.

1. d. 1. q. 1. ar. 5. & 6. q. 2. ar. 1. co. & 5. q. 2. ar. 1. co. & 5. q. 2. ar. 1. co.